

Kaivoslain uudistamisen kommentointi- ja keskustelutilaisuus 27.5.2020

Pienryhmäkeskustelujen yhteenvedon tiivistelmä

Kaivoslain uudistuksessa on otettava huomioon yhteiskunnan kokonaisuus: niin taloudelliset kuin ympäristölliset vaikutukset. Keskustelijoiden mukaan uudistettu kaivoslaki pitäisi yhteen sovittaa paremmin muuhun lainsäädäntöön.

Keskusteluissa nousi esiin tarve varmistaa viranomaisten toiminnan riittävät resurssit ja mahdollisuus kaivostoiminnan vaikutusten laaja-alaiseen arviointiin ja niistä tiedottamiseen. Moni keskustelija ilmaisi tyytymättömyytensä viranomaistoimintaa kohtaan ja nosti esiin tarpeen puolueettomalle viranomaiselle vaikutusten arvioimiseen.

Esiin nousi myös kysymys mineraalien tarpeellisuudesta. Kaivosteollisuuden tulisi keskittyä pitkällä aikavälillä vain tarpeellisiin mineraaleihin.

Monet keskustelijat olivat sitä mieltä, että kaivostoiminnan ympäristövaikutusten takia malminetsintä ja kaivoksen perustaminen tulisi kieltää luonnonsuojelualueilla.

Lisäksi ryhmissä keskusteltiin maanomistajien oikeuksista. Monet pitivät niitä tärkeinä, mutta muistuttivat, että kaivostoiminnan vaikutusalue on todellisuudessa maanomistusta laajempi ja kaivostoiminta koskettaa muitakin kuin maanomistajia, mikä on huomioitava lain uudistuksessa. Kunnilla pitäisi olla nykyistä merkittävämpi rooli kaivostoiminnan luvituksessa, ja keskustelijat nostivat esiin myös kaivosveron tarpeellisuuden.

Kaivostoiminnan tavoitteet ja pitkän aikavälin vaikutukset

Keskustelijoiden mukaan kaivostoiminnan vaikutuksia ja tavoitteita pitää tarkastella pitkällä aikavälillä. Useat nostivat esiin kaivostoiminnan merkityksen taloudelle ja työllisyydelle. Esiin nousi kuitenkin myös huolta siitä, miten kaivoslaissa otetaan huomioon koko yhteiskunnan kokonaisuus, sillä monia pitkäaikaisvaikutuksia on vaikea mitata rahassa. Kaiken arvioinnin pitää perustua luotettaviin tietoihin. Kaivostoiminnan valvonta, korvauskäytännöt ja vastuu ovat ydinkysymyksiä, joihin kaivoslain tulisi ottaa kantaa. Osa keskustelijoista nosti esille, että synteettisten mineraalien merkitys voi tulevaisuudessa vähentää kaivosten tarvetta.

Oikeudelliset tekijät ja sosiaalinen toimilupa

Keskusteluiden perusteella kaivoslakia pidetään ensisijaisena muuhun lainsäädäntöön nähden. Keskustelijat näkivät, että päätöksenteossa vaikuttaa voimakkaimmin taloudelliset seikat, jolloin esimerkiksi omistusoikeuteen liittyvät kysymykset ja ympäristölainsäädännön rooli jäivät toissijaisiksi.

Keskusteluissa nousi esiin kaivostoiminnan sosiaalinen toimilupa. Keskustelussa esitettiin, että kaivoslakia on uudistettava, koska ala on menettänyt sosiaalisen toimilupansa vastuuttomien toimijoiden takia. Laissa tulisi olla periaate toiminnan avoimuudesta. Keskustelijoiden mielestä olisi tärkeää kirjata sosiaalinen toimilupa lakiin.

Kaivostoiminnan kotimaisuus

Osallistujat olivat huolissaan siitä, että kansainvälisillä yhtiöillä on toimintaan liittyvissä neuvotteluissa liian vahva asema suhteessa paikallisiin toimijoihin. Joidenkin osallistujien näkemysten mukaan ulkomaiset kaivosyhtiöt hyödyntävät suomalaisia luonnonvaroja mutta verotulot eivät jää paikkakunnalle tai edes Suomeen. Keskustelijoiden mukaan tämä vaikuttaa kielteisesti kaivostoiminnan hyväksyttävyyteen.

Osa keskustelijoista oli sitä mieltä, että suomalaisen ja ulkomaisen toiminnan asettaminen vastakkain on perusteetonta ja louhintaa olisi paras suorittaa siellä, missä se on turvallisinta ja aiheuttaa vähiten haittavaikutuksia. Suomi voisi auttaa muita maita kehittämään kestävästä kaivostoimintaa.

Viranomaisten toiminta ja luvitus

Viranomaisten toiminta ja kaivostoiminnan lupakäytännöt herättivät paljon keskustelua. Monet keskustelijat näkivät, että toimivalta myöntää ympäristö- ja kaivoslupia tulisi keskittää yhdelle, puolueettomalle, viranomaiselle. Esiin nousi myös useita kaivosviranomaista kritisoivia näkemyksiä, jonka nähtiin edistävän kaivostoimintaa, mikä vähentää sen luotettavuutta puolueettomana lupaviranomaisena.

Monen keskustelijan mukaan on hyvä, että päätösvalta pysyy viranomaisilla. Viranomaisten tulisi kuitenkin entistä enemmän hyödyntää lain suomaa mahdollisuuksia asettaa kieltoja ja rajoituksia toiminnalle tai puuttua muun muassa hallintopakkosäännösten nojalla toimintaa, kun se on tarpeen.

Keskusteluissa nousi esille vapaan, ennakoivan ja informoidun suostumuksen (FPIC) tärkeys kaivoslakia uudistettaessa.

Luvitetun toiminnan ja toiminnan toteutuksen välillä nähtiin olevan epäsuhtaa. Malminetsintälupien voimassa olon pituutta pidettiin liian pitkänä. Toisten mielestä lupamenettelyjen tulisi taas olla joustavampia.

Ympäristövaikutukset

Keskustelijat olivat lähes yksimielisiä siitä, että kaivostoimintaa tai malminetsintää ei saisi harjoittaa luonnonsuojelualueilla. Lisäksi kaivoslain olisi otettava nykyistä paremmin huomioon toiminnan ympäristövaikutukset. Erityisesti kaivostoiminnan vaikutuksista vesistöihin heräsi paljon keskustelua. Keskustelijoiden mielestä jo varausvaiheessa tulisi olla selkeät suunnitelmat vesistöjen turvaamisesta ja ennallistamisesta. Osa keskustelijoista oli taas sitä mieltä, että matkailu ja metsätalous aiheuttavat yhtä lailla ympäristövahinkoja eikä asia siten koske vain kaivostoimintaa. Monen keskustelijan mielestä luontoa pitää voida hyödyntää ihmisen tarpeisiin, mutta kestävästi. Haasteena katsottiin olevan ympäristövaikutusten hinnoittelu ja arviointi.

Varaukset ja malminetsintä

Keskustelijat nostivat esiin huolen varausten pitkästä voimassaoloajasta, mikä tuo epävarmuutta alueelle. Lainsäädännössä tulisi huomioida epävarmuuden aiheuttamat haitat, kuten haitat maankäytölle ja investoinneille. Osa keskustelijoista katsoi malminetsintän vaikuttavan laajasti koko malminetsintäalueeseen, ei vain maanomistajiin. Keskusteluissa nousi esiin toive rajatuista määrärajoista malminetsintäluville.

Mineraalit

Keskustelijat nostivat esiin esimerkiksi timanttien ja kullan kaivamisen ympäristökuormituksen ja näkivät, että ne eivät ole strategisesti tärkeitä mineraaleja. Osassa keskustelijoita huolta herättivät ns. "muotimineraalit."

Keskusteluissa nousi esiin myös huoli uraanin louhinnasta. Moni keskustelija huomautti, että se on jo kielletty Ruotsissa ja esille tuotujen näkemysten mukaan parhaimmillaankin uraanista saadaan vain pieni osa käyttöön.

Monien keskustelijoiden mielestä kiertotalouden rooli pitää huomioida paremmin mineraalien hyödyntämisessä, mutta keskustelussa todettiin myös, että kierrätys ei kata mineraalien tarvetta.

Maanomistajan ja kunnan roolit

Maanomistajan roolista kaivostoiminnassa nousi eriäviä näkemyksiä. Osan mukaan yksittäisen maanomistajan tietämys on rajallinen ja heidän oikeuksien vahvistaminen synnyttäisi epävarmuutta kaivostoiminnalle. Vasta-argumenttina huomautettiin, että maanomistajalla on oltava oikeus omistamaansa maahan.

Keskusteluissa nähtiin, että maanomistajat eivät ole ainoita, joihin kaivostoiminta vaikuttaa; esimerkiksi vesialueiden omistajien näkemykset tulisi ottaa myös huomioon. Kaivoslain uudistamisessa ei pitäisi siis vain keskittyä maanomistajien oikeuksiin.

Kunnan roolin tulisi olla keskustelijoiden mukaan suurempi kaivoksen perustamista koskevassa päätöksenteossa. Keskustelussa nousi esiin myös kysymys kaivosverosta, jonka pitäisi monien mukaan perustua louhintamääriin. Veron toivottiin hyödyttävän erityisesti kuntaa ja kattavan toiminnasta aiheutuvia ennallistamiskustannuksia. Kunnalle jyvitetävän veron osalta nähtiin vaarana, että mahdollisilla tulevilla verotuloilla voisi olla kielteinen vaikutus kunnan päätöksentekoon.

Tiedotus

Lähes kaikki keskustelijat toivoivat parempaa tiedottamista hankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta. Keskustelijoiden mielestä tiedonvälityksen tulisi olla avoimempaa ja siihen tulisi keskittää enemmän resursseja.

Hankkeesta tiedottaminen pitäisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja keskeiset määritelmät tulisi selittää selkeästi asianosaisille.

Keskusteluissa nähtiin, että tiedonsaantioikeuden ei pitäisi koskea vain maanomistajia vaan kaikkia alueen asukkaita ja siellä toimivia tahoja. Tiedottamiseen kaivattiin kaivosyhtiöiden rinnalle puolueetonta tahoja, jolta saisi hankkeeseen liittyvää luotettavaa tietoa.

Alueiden erityispiirteet

Keskusteluissa nousi esiin erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen erityispiirteet. Lapissa kaivostoiminta on erityisen ongelmallista, sillä saamelaiden kotiseutualueen maa- ja metsäoikeuskysymykset ovat ratkaisematta.

Poronhoito tulisi ottaa kaivostoiminnan harkinnassa paremmin huomioon. Lisäksi keskustelijat pohtivat kaivostoiminnan vaikutusta Suomen turvallisuuspolitiikkaan.

Korvaukset ja vakuudet

Kaivoslain korvausjärjestelmä koettiin osan mielestä monimutkaiseksi ja sen nähtiin aiheuttavan epätietoisuutta haitankärsijöissä.

Keskustelussa nousi esiin, että vakuuksien tulisi olla nykyistä suurempia ja ennakoida paremmin kaivostoiminnan riskejä.